

dr. VOTISKY ANTAL: A Velencei tó problémái. A Magyar Fürdőélet kiadása. Bp. 1934. 7. old.

TALSKY J.: Die Excursionen zum Velenceer- und kleinen Plattensee. Különlenyomat a bécsi „Die Schwalbe“ madártani egyesület közleményeiből. Wien. 1—11. old.

Radetzky Jenő

műz. gyakornok.

A muzeumegyesület előterjesztése a Székesfehérváron tartott országgyűlések és koronázások megörökítéséről.

A MUZEUMEGYESÜLET alapszabályszerű hivatásának megfelelően arra törekedve, hogy Székesfehérvár magyar multja különösen, emlékművek útján is kifejezésre jusson, felvetette az eszmét, miként lehetne a Székesfehérvárot tartott országgyűlések emlékét és az itt lefolyt koronázások lefolyását megjelölni. Az ehhez szükséges adatok tudományos összegyűjtésére és írásba foglalására felkérte Juhász József okl. középiskolai tanárt, a város történetének szorgos kutatóját, ki azt el is készítette és az egyesület közgyűlése elé terjesztette. Ennek alapján a közgyűlés úgy határozott, hogy Juhász József dolgozatát megküldi a városnak azzal a kérelemmel, hogy Szent István centenáriumára a Székesfehérváron tartott országgyűlések emléke az új városházán, a koronázási szertartás egyes tényei pedig a dolgozatban említett helyeken emlékművel megörökítenek. Juhász Józsefnek a városhoz megküldött dolgozatait a következőkben közöljük:

A Székesfehérvári királykoronázások helyrajza. Székesfehérvár városa az egész magyar középkor folyamán különösen két dologról volt nevezetes: itt koronázták meg és temették el királyainkat. Régi írók, akiknél városunk neve bárminő vonatkozásban előfordul, ezt a két körülményt mindig megemlítik. Sajnos a XVIII. századi újjáépítés alkalmával ezeknek minden látható emléke megsemmisült. Ma sem hivatkozik reájuk semmiféle momentum, pedig nem lehet számunkra közönbös, hogy a régi nagy Magyarország annyi királyának felavatása történt az ősi Alba falai között. Az összes magyar városok közül

egyedül Fehérvár dicsekedhetik azzal, hogy az 1001—1918-ig uralkodott 54 királyunk közül 37-nek látta ünnepélyes felavatását, s éppen a legkiválóbbakénak, hogy csak Szt. Lászlóra, III. Bélára, Nagy Lajosra és Hunyadi Mátyásra hivatkozzunk.

A fehérvári koronázások szertartásai négy helyen, a város négy különböző pontján folytak le.

1) A tulajdonképpeni koronázás, amely a Szt. István által épített nagyszerű bazilikában ment végbe. Ennek szentélyében állott a királyi trón, ahonnan a király a szertartás elején a főoltár elé lépett és a ceremoniárius főpap által ünnepélyes szent mise keretében felkenetett és a szent koronával megkoronáztatott. A Szt. István-féle templom helye eléggé ismeretes.

2) A bazilikából a megkoronázott király teljes díszben, kíséretével együtt ősrégi szokás szerint a nem messze északra lévő Szt. Péter és Pálról elnevezett templomba ment. A két templom közötti utat vörös posztóval szokták bevonni. Bent a templomban volt egy régi trónusszerű emelvény, amelyről a XVI. században azt tartották, hogy eredetileg Szt. Istváné volt. Erről szokott az új király — ugyancsak régi szokás szerint — bizonyos peres ügyeket elintézni és egyeseket lovaggá ütni. Ennek a templomnak pontos helyét ma még nem ismerjük. Ott állott azon a területen, melyet a Nádor-, Nagy Sándor- és Ybl Miklós utcák és a Szt. János köz határolnak. Tisztázandó volna az a kérdés, hogy vajjon a jezsuiták a XVIII. században nem ennek a templomnak a maradványait rombolták-e le, amikor új templomuk és rendházuk építését megkezdették? E feltevésben nagy a valószínűség, bár ma még kézzelfogható bizonyítékaink nincsenek. Az az általánosan elfogadott állítás ugyanis, amely azt vallja, hogy a jezsuiták 1688-ban a pálosok középkori kolostorát és mecsetté átalakított templomát kapták volna, a források téves értelmezésén alapuló misztifikációnál egyébnek nem tekinthető. A pálosok középkori fehérvári kolostoráról és templomáról semmiféle egykorú adat sincsen.

3) A Szt. Péter templomból távozva, a király lóra ült és kíséretével együtt a Budai-kapun keresztül a „nagy külvárosba“, a mai Felső-városba ment a Szt. Márton-kápolnához, amely a Budára vezető út mentén, egészen a külváros szélén állott. Itt letette azt az esküt, amelyet alkotmánytörténetünkben „koronázási eskü“ néven ismerünk. Sajnos ennek a nevezetes kápolnának a helyét ma még pontosabban nem lehet megállapítani.

4) A Szt. Márton kápolnától az egész koronázási menet visszatért a várba, onnan pedig tovább folytatta útját egy másik külvárosba. Itt kiemelkedő dombon egy templom állott, amelyet eddig tévesen mondtak Szt. Márton kápolnájának. A király lován a domb tetejére lovagolt és megtette a hagyományos kard-

vágásokat a világ négy tája felé annak jeléül, hogy az országot bárhonnan jövő támadás ellen megvédelmezi. Ezzel a koronázás befejezést nyert. Ez a hely már teljes bizonyossággal megállapítható az egykorú koronázási leírásokból és az újabb adatokból. Városunkban ugyanis a belvároson kívül, — amely számításba nem jöhet, hiszen minden forrás határozottan külvárost mond, — csak a mai Széchenyi-utcában találunk számottevő emelkedést és pedig ott, ahol a Horváth István-utca az említett utcába torkol. Ugyanitt faragott kő és számtalan csontváz kerültek elő bizonyosságául annak, hogy itt hajdan templom és a templom körül temető volt. Továbbá a Brodarics István váci püspöktől ránk maradt 1508. évi koronázási leírásban megadott távolság is megfelel ennek a pontnak. Ugy hogy a fenti adatok alapján bebizonyítottunk vehetjük, hogy a fehérvári koronázó-domb, régi királyaink hagyományos kardvágásának a helye az a kiemelkedő hely volt, amely a Széchenyi- és a Horváth István-utcák találkozásánál ma is megvan.

A Székesfehérvárott tartott országgyűlések. Kezdetük visszanyúlik a királyság legelejére és a jogtörténet szerint az ősi államszervezet nemzetgyűlésének egyenes folytatásai voltak. Hogy eredetük az első magyar király rendeletében gyökerezik, ez kiténik a rendek 1387. évi ama kijelentéséből, mely szerint Szt. István és utódai által biztosított szabadságuk alapján szoktak Fehérvárott összegyűlni és határozni. Eleinte nem voltak a mai értelemben vett országgyűlések, mert hiányzott törvényhozó, jogszabály-alkotó jellegük. Csupán mint törvénykező gyűlések szerepelnek és csak a XIII. sz. folyamán válnak a nemzeti akarat megnyilvánulásának és a kir. kormányzat ellenőrzésének fontos tényezőivé. IV. László alatt átalakulnak tulajdonképpen országgyűlésekké, amit az új elnevezések: „parlamentum publicum, parlamentum generale, congregatio generalis“ is kifejeznek. Színhelyük a Fehérvár körül elterülő mezők valamelyike. Egyéb ként a következő itt tartott országgyűlésekről van tudomásunk:

- 1) 1057. Végzésesei ismeretlenek, csak annyit tudunk róla, hogy megerősítették a nádornak a szerémi Szt. Demeter kolostort illető alapítványát és Salamon megkoronázását.
- 2) 1061. I. Béla kir. felhívására községenként 2—2 kiküldött jelent meg. Ezen történt az utolsó pogány lázadás leverése és a királyság egyházi és állami megerősítése.
- 3) 1064. Az ország katonai szervezetének megalakítása.
- 4) 1074. Géza herceg királlyá választása.
- 5) 1174. III. Béla koronázó-országgyűlése.
- 6) 1222. Az „aranybulla“, a magyar nemzet első alaptörvényének kiadása.
- 7) 1231. Az aranybulla megerősítése az ellenállási záradék nél-

- kül, melynek helyébe a király és fiainak egyházi esküje lép.
- 8) 1245. V. István király megkoronázása.
 - 9) 1267. Az aranybulla főbb cikkelyeinek újbóli megerősítése és a nemesség jogainak újabb biztosítása. (Ennek az országgyűlésnek a végzéseit tartalmazza a legrégibb eredetiben fennmaradt törvényünk.)
 - 10) 1272. IV. László megkoronázása.
 - 11) 1277. A Szt. István napi törvénylátó gyűlések ettől kezdve alakulnak át törvényhozó gyülekezetté, valóságos országgyűlésekké.
 - 12) 1289. (Fővény.) A király esküvel igéri, hogy kormányában gyökeres rendszerváltozást vezet be.
 - 13) 1291. Az ország feldult közállapotainak rendezése céljából tartották. A király az egyházi, főri és a nemesi rendet külön-külön biztosította alkotmányos jogairól. Elrendelték továbbá, hogy a rendek kötelesek évente egyszer Fehérvárott összegyűlni.
 - 14) 1299. Végzései ismeretlenek.
 - 15) 1305. Ottó bajor herceg királlyá választása és megkoronázása.
 - 16) 1310. Károly Róbert harmadszori megkoronázása most már jogérvényesen Szt. István koronájával.
 - 17) 1320. Határozatait nem ismerjük.
 - 18) 1342. Nagy Lajos koronázó-országgyűlése.
 - 19) 1382. Mária királyné megkoronázása.
 - 20) 1385. A Pesten megkezdett országgyűlés folytatása, amelyen II. v. Kis Károlyt királlyá választották és koronázták.
 - 21) 1387. Végzései közül nevezetesebbek: A király az ország törvényes rendjén az országbíró megkérdezése nélkül nem változtat semmit; két méltóságot egy ember egyszerre nem viselhet; a király érdeke mellet az országét is megvédelmezik.
 - 22) 1438—1439. jan. 1. A Habsburg-családból származó első magyar uralkodó, Albert osztrák herceg királlyá választásának megerősítése és megkoronázása, mely alkalommal állítólag húszezer ember gyűlt össze városunkban.
 - 23) I. Ulászló koronázó-országgyűlése. A koronázás napján a rendek érvénytelennek jelentették ki a csecsemő László megkoronázását, hangsúlyozván, hogy „a királyok koronázása mindig az országlakók akaratától függ és a korona hatásosságának az ereje az ő helyeslésükben áll.“ Végül a király ünnepélyesen megerősítette a nemzet régebbi szabadságait.
 - 24) 1445. Gondoskodtak a várnai csatában elesett I. Ulászló

- halála következtében beállott interregnum idejére az ország kormányzásáról és ápr. 4-re országgyűlést hirdettek Pestre.
- 25) 1464. Mátyás király koronázó-országgyűlése, melyen megerősítette az aranybullát Nagy Lajos és Zsigmond törvényeivel együtt. Rendezték továbbá a Frigyes császártól visszaváltott korona őrzését.
- 26) 1506. Elhatározták az I. Miksa császár elleni háborút, mert a császár az előző évi rákosi országgyűlésnek reá nézve hátrányos végzése miatt seregével betört az ország nyugati határan.
- 27) 1510. Végzései ismeretlenek.
- 28) 1526. Királyválasztó-országgyűlés, amelyen Zápolyai Jánost Magyarország királyává választották.
- 29) 1527. I. Ferdinánd és feleségének megkoronázása, mely után a rendek még néhány napig tanácskoztak és az ország nyugalmanak biztosítását célzó végzéseket hoztak.

Juhász József.

Jekelfalussy püspök összeütközése Ferenc Józseffel.

AZ EGYHÁZI ÁLLAM megszüntetésével megszűnt a pápa világi hatalma. Új egyházpolitikának kellett bekövetkeznie, hogy a megváltozott viszonyok szerint mégis csak gyakorolni tudja a Szentszék csorbítatlan befolyását a világ katolikusaira. Ez az új egyházpolitika az 1870. évi római vatikáni zsinaton adott programot.

E programm Ferenc József király 1870. augusztus 9-én kelt elhatározásával királyi tetsvényjogainak érvényesítésével helyezkedett szembe. Ennek foganatosításával a magyar kormányt bizta meg, mely a következő nap értesítette is erről a magyar püspöki kart.

A magyar püspöki kar vegyes érzelmekkel fogadta a királyi elhatározást s a vallás és közoktatásügyi miniszternél magyarázatot is kért. Erre Eötvös kultuszminiszter kénytelen volt magyarázatkép kijelenteni szeptember 29-én kelt pótértesítésében, hogy a legfelsőbb rendszabály alá nem tartozhat a római poeni-